

รูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสาน*

The writing style of Isan ancient law

¹อัญชลี รัตนธรรม และ ราชนัย นิลวรรณภา

¹Anchalee Rattanatham and Rachan Nillawannapha

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: anchalee2521r@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และใช้แนวคิดท่วงทำนองการเขียนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณฉบับปริวรรตของ Channawet (2017) จำนวน 18 ฉบับ ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 1 2) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 2 3) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 3 4) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักรหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมบุญ 17) พระธรรมศาสตร์ และ 18) พระอัยการ

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ส่วนต้นพบว่ามี 4 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนต้นที่กล่าวถึงที่มาของกฎหมาย ส่วนต้นที่กล่าวด้วยถ้อยคำมงคล ส่วนต้นที่เกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และส่วนต้นที่กล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิดสำหรับ ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน และส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหาของกฎหมาย

คำสำคัญ: รูปแบบ; การเขียน; กฎหมายโบราณอีสาน

Abstract

This article aims to study the form and content of Isan ancient law by uses a qualitative research methodology with a study of the 18 Isan ancient law ,including 1) Lakkhammueang Roi-et1 2) Lakkhammueang Roi-et 2 3) Lakkhammueang Roi-et 3 4) Anachaklakkhamsuwannaphum 5) LakkhammueangPhukhiaow 6) LakkhammueangKalasin 7)AnachaklakchaiPhrachetthathirat 8)LakkhammueangSakonnakhon 9)Lakkham 10)Anachakthammachaklakchai 11) AnachakThammasat RatchasatSoisaykham 12)Khampheephathama-satmeaungkhonkean 13)Soisaykham 14) Khampheephosarat 15) ThammasatRatchasat 16) Phra thammanoon 17) Phrathammasat and 18) Phraaiyakan

This article found that 3 parts of the writing pattern involved in: an introduction, body details and the final part legislation. The beginning part of the writing was included 4 characteristics: The origin of the law, a speech of mercy, a further launching and a punishment administration, whereas the body part showed the details of dynasty law, monk law and civil law. Additionally, the end of legislation involved in 6 characteristics: the recorder, the number of fanleaf-palms which was used to write the law in, the instruction of the law, the place to write the law, the date which the laws were written and the details of the law itself.

Keywords: Pattern; Writing style; Isan ancient law

บทนำ

สังคมอีสานมีการตรากฎหมายขึ้นใช้ โดยจารึกลงบนใบลาน Nantachukra (1986) กล่าวว่ามีการกล่าวถึงกฎหมายภาคอีสานเป็นครั้งแรกในปี 1906 ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงประทานกฎหมายอีสานให้กับหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 1906 และเป็นฉบับแรกที่ได้ตีพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1939 จนกระทั่งปี 1982 กฎหมายภาคอีสานจึงได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งหนึ่ง โดยนายจารุบุตร เรืองสุวรรณ ในการสัมมนาทางวิชาการที่วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ รวมระยะเวลา 76 ปี (1906-1982) วงการศึกษาในภาคอีสานแทบจะไม่ได้พัฒนาอะไรเลย เดิมนั้นข้อบังคับในสังคมอีสานสมัยจารีต ไม่ได้เกิดแต่ตัวบทกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงประเพณีคำสอนต่างๆ อีกด้วย เช่น ฮีต 12 คลอง 14, สร้อยสายคำ, ภาพพระมุนี, ปุสสอนหลาน และท้าวคำกองสอนไพร่ เป็นต้น

สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของสังคมอีสาน จึงหมายถึง กฎที่มีสภาพบังคับ และบทลงโทษกับคำสั่งสอนที่สังคมยึดถือปฏิบัติกันมาตลอด โดยปราศจากบทลงโทษใดๆ ทั้งสิ้น แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามก็就会有ความผิด ซึ่งก็คล้ายกับข้อห้ามหรือข้อควรปฏิบัติในสังคมที่กำหนดไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคมต่อมาได้มีนักวิชาการให้ความสนใจและศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานมากขึ้น ทำให้ทราบถึงที่มาและความเข้าใจในตัวบทกฎหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงโครงสร้างทางสังคมของคนอีสานใน

สมัยก่อน ดังที่ Kaewchandee (2017) กล่าวว่า จากเอกสารโบราณที่ทำการสำรวจ พบว่า ก่อนจะมีการปฏิรูปหัวเมืองและมณฑลในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ได้ปรากฏเมืองต่างๆ ที่ตั้งก่อนหน้านั้นอยู่แล้ว และมีข้อบัญญัติสำหรับยึดถือและปฏิบัติเกิดขึ้นแล้ว เช่นนี้ รูปแบบการเมืองการปกครองที่ทับซ้อนกันระหว่าง รัฐ และเมืองต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการข้อบังคับหรือข้อบัญญัติให้เหมาะสมแก่ชุมชนอยู่หลายประการ ซึ่งกฎหมายโบราณกลุ่มนี้ สามารถระบุช่วงเวลาที่เราสามารถอนุมานขึ้นในช่วงเวลาระหว่าง ปลายรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นรัชกาลที่ 5 ในราชวงศ์จักรีของประเทศไทย

สำหรับ ภาษาที่ใช้ในกฎหมายหลักคำเป็นภาษาท้องถิ่น บันทึกบนเอกสารโบราณ มีลักษณะข้อบังคับเป็นแบบผสมผสานทั้งกฎหมายมหาชนที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐและกฎหมายชุมชนที่อิงอยู่กับจารีตประเพณี สถานภาพทางสังคมที่พบในหลักคำสามารถจำแนกได้ 5 ช่วงชั้น คือ ราชตระกูล นักบวช ชุนนาง ไพร่พลเมือง และทาส ทำให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประวัติศาสตร์ของเมืองหัวเมืองหลายหัวเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้ สามารถนำมาอธิบายปัญหาบางประการที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองในภูมิภาคเพื่อสืบค้นและสันนิษฐานภูมิหลังทางสังคมได้อีกช่องทางหนึ่ง กฎหมาย

ทั้งนี้ โบราณของภาคอีสาน นับว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ของสังคมอย่างหนึ่ง ที่เป็นตัวเชื่อมคนในสังคม ให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุขหรืออาจกล่าวได้ว่ากฎหมายเป็นสัญญาประชาคมที่ทำให้เกิดความเป็นบูรณาภาพ (Integration) ในสังคมได้ กฎหมายโบราณอีสานนอกจากจะแสดงถึงควมมีอิสระในการปกครองตนเองของพื้นที่อีสานยุคจารีตก่อนถูกผนวกรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยแล้ว เอกสารดังกล่าวยังเป็นหลักฐานที่สะท้อนภาพของสังคมวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอีสานกับรัฐไทยและล้านช้าง และระบบการควบคุมสังคมของอีสานในอดีตด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบกฎหมายโบราณอีสานเพื่อแสดงให้เห็นรูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีในการนำเสนอกฎหมายของคนในสังคมอีสานสมัยก่อน ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไปสู่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของผู้เขียนผ่านท่วงทำนองการเขียนและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมอีสานประเภทอื่น รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของคนอีสานในสมัยก่อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์จากเอกสาร (documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ในขั้นตอนนี้ เป็นการสำรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากฎหมายโบราณอีสานการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของกฎหมายโบราณอีสานและ

กฎหมายโบราณท้องถิ่นอื่น อีกทั้ง รวบรวมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเขียนและท่วงทำนองการเขียน

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เป็นการรวบรวมกฎหมายโบราณอีสาน โดยผู้ศึกษาศึกษาข้อมูลจากกฎหมายโบราณอีสานจำนวน 18 ฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) กฎหมายโบราณอีสานที่มีต้นฉบับเป็นเอกสารใบลาน
- 2) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการปริวรรตเอกสารใบลานเป็นภาษาไทยปัจจุบัน
- 3) กฎหมายโบราณอีสานที่มีการเผยแพร่เป็นรูปเล่มแล้ว ได้แก่ 1) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 1 2) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 2 3) หลักคำเมืองร้อยเอ็ดหลักที่ 3 4) อาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ 5) หลักคำเมืองกาฬสินธุ์ 6) หลักคำเมืองภูเขียว 7) อาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช 8) หลักคำเมืองสกลนคร 9) กฎหมายโบราณ (หลักคำ) 10) อาณาจักรธรรมจักรหลักไชย 11) อาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ 12) คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น 13) สร้อยสายคำ 14) คัมภีร์โพสะราช 15) ธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์ 16) พระธรรมบุญ 17) พระธรรมศาสตร์ 18) พระอัยการ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลกฎหมายโบราณอีสานโดยใช้แนวคิดท่วงทำนองการเขียนเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อตอบโจทย์วิจัย คือเพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาในกฎหมายโบราณอีสาน โดยวิเคราะห์โครงสร้างส่วนประกอบของกฎหมายโบราณอีสานว่ามีส่วนประกอบอะไรบ้าง จากนั้นวิเคราะห์ส่วนประกอบแต่ละส่วนว่ามีกลวิธีในการนำเสนออย่างไร

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการวิจัยและการนำเสนอผลการวิจัย ในขั้นตอนนี้ เป็นการสรุปผลตามวัตถุประสงค์ และเสนอแนวทางการวิจัยต่อเนื่องจากงานวิจัยนี้

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน ผลการวิจัยพบว่า พบว่า รูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน สามารถแบ่งองค์ประกอบหลักออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนต้น

ส่วนต้นของกฎหมายโบราณอีสานนั้น เป็นการเกริ่นนำเพื่อแสดงข้อมูลบางอย่างซึ่งผู้ตราหรือผู้ร่างกฎหมายต้องการนำเสนอ ก่อนที่จะนำเข้าสู่เนื้อหาหลักของกฎหมายฉบับนั้น จากการศึกษากฎหมายโบราณอีสาน พบว่ามีส่วนต้นในการเกริ่นนำเรื่องทั้งหมด 4 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1) การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมาย

เป็นการขึ้นต้นด้วยการอธิบายถึงที่มาของกฎหมายว่ามีที่มาจากคัมภีร์ธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ สร้อยสายคำ แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้เป็นกฎหมายอีสาน ดังปรากฏในอาณาจักรธรรมศาสตร์-ราชศาสตร์-สร้อยสายคำ, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า “บัดนี้จักจาอาณาจักรแลธรรมศาสตร์แลราชศาสตร์แลราชสารแลสุภาชิตแลสร้อยสายคำ มาแปงเป็นหัวคตฺโลกคตฺธรรม เปรียบกันที่ปาลีนักปราชญ์วินิจฉัยโย อันว่าอาจารย์เพ็งพิจา (รณ

รา) ทิศาสตร์ปรารถนาดี เอตถ วจเน ในคำอันสัพพัญญูเจ้า ปญญุตต หากตั้งไว้ นักปราชญ์พึงอยู่ตั้งจักวิสันหาเทียมในเทียมนอกนี้เห็น” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมาย ยังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า“แลไพร่ราษฎรทั้งปวงให้ตั้งอยู่ในสุจริต กระทำอันดีทุกเมืองๆ เกิดในพระราชองค์การตำริเหนือเกล้าเหนือคหม่อมแล้ว คั่นถึง ณ วันพระ(หีส) 5 เดือนหก ขึ้น 2 ค่ำ จุลศักราช 1233 ปีมะแม ดินศก เจ้ายังคหม่อมพระองค์หลวงแล เจ้าอุปฮาส ราชวงศ์ ราชบุตร ผู้ช่วยจึงมีพระอาชญาสั่งว่าให้เมืองแสนเมืองจันทรการทั้งปวงพร้อมกันตั้งประกาศเมืองให้มั่นคงแล้ว เมืองแสนเมืองจันทรการทั้งปวงจึงพร้อมกันตั้งประกาศคำเมืองตามอย่างทำนองต้องตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์กฤษฎีกาสืบๆมาดังนี้” (Channawet, 2017)

2) การขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล

เป็นการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถ้อยคำมงคล เพื่อความเป็นสิริมงคล ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาของกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนอีสาน ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด(2), ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า“(1/1) วัน 3 ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 จุลสังกาสราชา พัน 2 อ้อย 16 ปี สอสก โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้/เจ้าอุปฮาสเป็นพระขัติยวงศาเมืองร้อยเอ็ด เจ้าราชวงศ์/เป็นที่อุปฮาส (รา)ชบุตรเป็นที่ราชวงศ์ ขัตติ(ยะ) เป็นราชบุตร ให้/ครอบครองบ้านเมืองแลเสนาอามาตย์ไพร่บ้านพลเมืองร้อยเอ็ด (1/2) ให้อยู่เย็นเป็นสุขกะติศาศรี ศรี สิทธิไชยยะราชพระบาทภูธรนามกร/อันวิเศษ พระเกตวงศาราชาธิราช เป็นอาชญาในเมืองเกต/กษัตรา นัก(ระ)บุรี ประสิทธิพระราชอาชญาสมเด็จเจ้าพระยาขัต/ติยวงษามหาขัติยะราชชาติสุริยวงศ์องค์เสวยเมืองร้อยเอ็ด(2/1)ราชบุรีศรีสาเกตตะ จึงปลงประสิทธิพระราชอาชญาอาณาจักรหลักคำ ให้เมืองแสน(เมือง) จัน อัครม/หาเสนาผู้น้อยใหญ่ทั้งหลายให้ตั้งพะกาสหลักคำเมืองให้ไว้ตามโบราณ/ฮิตคองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข อยู่(สุ)กะติเหมือนอย่างแต่ก่อนฯ” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล ยังปรากฏในอาณาจักรหลักคำเมืองสุวรรณภูมิ, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า“(1/1) ศรีศรีสิทธิไชยมังคละมงคล จุลสังกาสราชาได้ 2 พัน ปลายหก (3) อ้อยเก้าสิบแปด ปีกาบสันอธิกมาสมีในคิมหันตฤดูเดือนแปดทุติยสารท ขึ้นสิบ 3 ค่ำ วันอังคารยามกลองแลง จาเป็นวันไทยหันพิณสัยว่า มื่อกาเ้าพระจันทรเสสีเสเสร็จเสด็จเข้าแจ้งพรณป็นนงักขัตตะครุธุมหาราชลิกถักหน่วยชื่อว่ามูลศาสตร์สุขติงามสนิทอนสถิตอยู่ในหะนุราสนะราศีแลประสิทธิพระราชอาชญาสมเด็จเจ้าพระรัตนวงษามหาขัติยราชชาติสุริยวงศ์องค์เสวยเมืองสุวรรณภูมิราชบุรีศรีสาเกต ปลง (ประ) สิทธิพระราชอาชญาอาณาจักรหลักคำ (1/2) ใส่หัวท้าวพระยาหัวพันหัวอ้อยเสนาในแลเสนานอก ข้าขอบขันธสีมาทั้งปวง ให้เว้นจากอคติสี่แล้วให้ตั้งอยู่ในทศราชธรรมสิบประการให้เป็นนิจ สุจริตโดยยุติธรรมอันประเสริฐ” (Channawet, 2017)

3) การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นนำเพื่อจะกล่าวถึงเรื่องต่อไป

เป็นการขึ้นต้นโดยการเกริ่นนำเพื่อปูพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการประชุมปรึกษาหารือของบุคคลฝ่ายต่างๆ ก่อนที่จะร่างเป็นตัวบทกฎหมายและเข้าสู่เนื้อหาของตัวบทกฎหมายในลำดับต่อไป ดังปรากฏใน หลักคำ

เมืองภูเขียว, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า“(1/1) วันเสาร์เดือนแปดแรมสองค่ำจุลศักราชพันสองร้อยสี่สิบเอ็ด ปีเถาะเอกศก ได้ชุมนุมท้าวเพี้ย กรมการ ผู้ใหญ่ผู้น้อยและประโรหิต ปราชญ์อาจารย์ ที่เป็นบุราณมาแต่เก่าพร้อมมูลกันเห็นว่าบ้านเมืองภูเขียว ตั้งแต่เสียไพร่พลบ้านเมืองด้วยเจ้าอนุเวียงจันทน์ เมืองภูเขียวจึงได้ขึ้นอายัดกับเมืองนครราชสีมา ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงแผ่นดินสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และไพร่ฟ้าประชากรซึ่งตั้งหลังคาทำ (1/2)ไร่นาเลี้ยงบุตรภรรยาอยู่ในท้องที่แขวงเมืองภูเขียวก็ได้รับความลำบากยากจนขัดสนด้วยเงินทอง สิ่งของช้างม้าโคกระบือ จะมีอยู่ตกเป็นอันลำบากด้วยเกิดโจรผู้ร้ายมาก ชุกชุม...” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นนำเพื่อจะกล่าวถึงเรื่องต่อไป ยังปรากฏในหลักคำเมืองกาฬสินธุ์, ใบลานที่ 2 หน้า 1-2 กล่าวว่า “(2/1) เสียเลยแล้ว สองแค้นแก้ววิวาทผิดกัน คุณกันมาไปหาขุนกวางขุนกล้าว ต้าน ท้าว/ชื่อจุนละโพตองสุดเสาพิจารณาถ้วนจึงตัดตัวนาคาขาดเสียลง อย่าสงกา โปสาปาว/ฮ้อง ผูกพี่น้อง(๒) ปนลายเสียความท้าวโผสาถึงตายให้แล้วอย่าเสียเทิด ควร/ว่าให้ท่านไททันดา(ทันตา)ให้ใช้เขาสา ตามหมด มากน้อยอย่าเคียดค้อยจักสิ่งอันใด ตัวละ/ตัวของตัวเสียเปล่า(เสีย)ที่ไว้ความเค้าท้องที่ในพระบาสิแปลมาแจ้ง เหตุ เป็นนิเทศจำ(2/2)ไว้ทุกคนอุปชนส่วนนี้เป็นบาป บ่สารภาพความว่าแต่หลังว่าบ่ฟังโผสาท่าน/ข้า อย่ากล่าวกล้าหาโทษบ่ควร

...ผิหากจับได้แล้วแม่นของผไทให้มาไถ่/เอาเงิน มีสามพันห้าร้อยเบี้ยมาไถ่ซื้อสันนั้นจึงส่งคืนชอบ ดาย กตค่าเบี้ย/เฟื้องหนึ่งต่อพัน โศหากินเข้าท่านมากน้อยควรให้ใช้ท่าน/ข้า อย่ากล่าวกล้าหาโทษบ่ควร...” (Channawet, 2017)

4) การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด

เป็นการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิดว่าเมื่อทำความผิดแบบนี้ จะมีบทลงโทษอย่างไร ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหากฎหมาย ดังปรากฏในพระธรรมนูญ, ใบลานที่ 1 หน้า 1 กล่าวว่า

“(1/1)ชะอาชญา ลงโทษโดยศาลโทษแห่ 1 ตำลึง 5 บาท ผาพาดใส่ใส่คอ 252.0.70 7 ตำลึง 3 บาท 3 สลึง เฟื้อง จำคาตาราง 218160 3 บาท 9 สลึงเฟื้อง จักผมจำตวนจำตริงเท่าถ่มหัว 6 ตำลึง 1 บาท 3 เฟื้อง เชือกผูกคอเชือกมัด 1643.00 5 ค่าผูกคอตตามเด็ด 134960 4ตำลึง 3 บาท 960 เฟื้องนา 1 ใส่จำคือ(ชื่อ)ใส่โซ่ คอยายาดเท่าถ่ม 24980 (81 ตำลึง 3 บาท 900 เฟื้อง) จำคาล้าง 245440 7 ตำลึง 2 บาท 1 เฟื้อง 2 สลึง 240 จักผึกผมจำตวน 224000 7 ตำลึง 2 บาท 2 สลึง (2/1)คดีเป็นสงฆะซี จึงว่าความ 1” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด ยังปรากฏในหลักคำเมืองสกลนคร, ใบลานที่ 1 หน้า 1-2 กล่าวว่า “(1)บัดนี้จักกล่าวจาในห่องปาราชิกเป็นเค้า บัดนี้จักแจกอาบัติ ปาราชิก/สังคาปารา(ชิก) มีค่า 2 ฮ้อย 2 บาท ทุตียะปาราชิกตัวถ้วน 2 นั้น คือเมณุธรรมโม อัน/ภิกขุได้เสพ เมณุธรรมกับด้วยผู้หญิงก็ถีกปาราชิก 4 ตัวตันแลฯ ตติยะ(2)ปาราชิกตัวถ้วน 3 นั้น อัดทีนน(อทินนา)อันว่า ของอันเจ้าของหากบให้ด้วยกาย/แลวาจา ภิกขุข่มเหงเอาของเขา ก็ถีกปาราชิก 4 ตัวถ้วน 3 แลฯ จ้า/สุนทะลา

ลิจจะนา มาแต่เมืองเชียงใหม่ ได้ด้วยท่านผู้ว่าราชการเมืองเสร็จ/แล้ว จึงได้มีบัญชา มาถึงเมืองบ้านด่านตาแสง ฯ” (Channawet, 2017)

ส่วนเนื้อหา

ในส่วนเนื้อหาสามารถจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้ เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้า หรือชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหา กฎหมายเกี่ยวกับประชาชน

1) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านาย หรือชนชั้นสูง

กล่าวถึงเนื้อหาในต้วบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับเจ้านาย ข้าราชการ ขุนนาง หรือ ชนชั้นสูง ในสังคมอีสานสมัยก่อน ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 2 , ใบลานที่ 5 หน้าที่ 1 กล่าวว่า “อันนี้ ถ้าแลเจ้านายศรีธาตุราชกุมาร/กรมการใหญ่น้อยทั้งปวงลงศาลาว่าการแต่สิ่งใด 1 ก็ดีห้ามอย่าให้(5/1)เจ้านาย ศรีธาตุราชกุมาร กะลาการใหญ่น้อยไพร่บ้านพลเมืองเสพสุรายาเมา/เข้าที่ศาลากลางเมืองร้อยเอ็ดเป็นอันขาด ถ้าแลเจ้านายกรมการ/ใหญ่น้อยไพร่บ้านพลเมืองล่วงเกินพะกาศ พระราชอาชญา เสพสุรายาเมาเข้าที่ปรึกษา ผิด มีโทษให้ส่งพระราชอาชญาเขียน 30 ที มีโทษจหนัก” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านาย หรือชนชั้นสูง ยังปรากฏในคัมภีร์โพสะราช, ใบลานที่ 3 หน้าที่ 1 กล่าวว่า “พระยาเจ้าให้ผู้ใด แม่นเสนาอำมาตย์เผ่าพงศ์วงศ์ แนวน้าวพระยาเสนาอำมาตย์ราชมนตรี ผู้ มีคุณให้กินเมืองคองเมืองลำเมือง แลกินกวางก็ดี เมืองใต้เมืองเหนือกินแสนเมืองหมื่นหลวง ภูมิได้ ภูมิเหนือ เมือง เมืองขวา กินเมืองลูกเล็ก เวียกพระยาเจ้าเลี้ยงผู้ใดกินบ้านกินเมืองก็ดี ไพร่ชาวบ้านชาวเมือง ผู้ใดหากผิด ข้องต้องกันควรเป็นโทษเป็นชั้น อย่าให้ว่าในเอือนตน ให้นำไปหา จำบ้าน จำเมืองที่พระยาเจ้าตั้งไว้พิจารณา ดู ตามโทษชั้นเขา” (Channawet, 2017)

2) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์

กล่าวถึงเนื้อหาในต้วบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับพระสงฆ์ ดังปรากฏในสร้อยสายคำ, ใบลานที่ 9 หน้าที่ 2 กล่าวว่า “อันนี้ คือว่าภิกขุได้ลักเอาของท่านก็ดี ได้โลภเอาของท่านก็ดีแล กหาปณะเป็น เงินชีกหนึ่งก็ดี บังคับให้ท่านลักมาให้ก็ดี ลัก (9/2) ด้วยโวหาร 4 ประการก็ดี คือ ไชยะโวหาร ปันตีสนะโวหาร กับปะโวหาร ไชยโวหารนั้นคือว่า บังคับบทแบกแลกเอาของท่านมีค่ามากก็ดี บาลี กับปะโวหารคือว่าของท่าน อันปควรได้ อริธิปองเอาของท่านด้วยอุบายอันต่ำๆก็ดี อันนี้ก็เป็นปราชิกแล” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ยังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ขอนแก่น, ใบลานที่ 2 หน้าที่ 2 กล่าวว่า “อันนี้ ถ้าพระภิกขุสามเณรจะสร้างแปงวัดวาอาราม แลพระพุทธรูปสมาธิวิหาร อย่าให้ไปฟัน ไม้ล้มแล้ว จึงมอบให้เจ้ากูแล้วจงให้เจ้ากูทำต่อไป จึงเป็นกองการกุศลต่อไปตามพระ (2/2) พุทธบัญญัติไว้” (Channawet, 2017)

3) เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน

กล่าวถึงเนื้อหาในต้วบทกฎหมายโบราณอีสานที่มีผลบังคับใช้กับประชาชนทั่วไป ดังปรากฏในคัมภีร์ พระธรรมศาสตร์ขอนแก่น, ใบลานที่ 10 หน้าที่ 2 กล่าวว่า “พ่อแม่เมียก็ดีพ่อผัวก็ดี แม่ผัวก็ดี ลูกเขยลูกไพร่ก็ดี เมียหลวงเมียน้อยก็ดี พี่เขยก็ดี พี่เมียน้องเมียก็ดี ปู่ย่าตานายก็ดี ลุงป้าก็ดี น้าอาวหลานก็ดี ตีกันถึงแตกหัก

หัตถ์กัน ให้ไหมให้แกกันดั่งสันผู้อื่นนั้นเถิด ถ้าบ่หักบ่แตกให้ชำระว่ากล่าวกันตามคุ่มตามช่วง ผิดและชอบตามผู้ใหญ่ผู้น้อย และให้มีขันดอกไม้เทียน (11/2) คู่สมมากันตามเป็นพี่น้องกัน” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชนยังปรากฏในอาณาจักรหลักไชยพระไชยเชษฐาธิราช, ใบลานที่ 19 หน้า 2 กล่าวว่า “(19/2) ผิดว่า เข้าสวนแต่งตัดเคื่อเล็กเคื่องปลูกของฝิง ตัดกล้วยอ้อยส้อยปลีเคื่องฮั่วของสวนเพิ่น โทษมี 5 บาท/ลักส่อนเพิ่นโทษมี 3 บาท, ลักไซเพิ่นโทษมี 10 สลึง, ลักลั่นเพิ่นโทษมี 3 บาท, ลักลอบโทษมี 6 สลึง/ลักไถโทษมีสิบบาท, ลักคราดโทษมี 2 ตำลึง, ลักแอกโทษมีบาท 1, ลักไถบ่แม่นยามนาโทษมี 5 บาท (20/1) ลักคราดบ่แม่นยามนาโทษมีตำลึง 1, ลักแอกบ่แม่นยามนาโทษมี 2 สลึง, ลักอวงบ่แม่นยามนาโทษมีสลึง1/” (Channawet, 2017)

ส่วนท้าย

ในส่วนท้ายของกฎหมายแต่ละฉบับมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งลักษณะการปิดท้ายของกฎหมายได้ 6 ลักษณะ มีรายละเอียดดังนี้

1) ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย เพื่อบ่งบอกว่ากฎหมายฉบับนี้ใครเป็นคนบันทึก ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 3, ใบลานที่ 14 หน้า 2 กล่าวว่า “เขียนบ่เป็นทอใดทานเฮย จารย์เพ็งเป็นผู้งาน” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมายยังปรากฏในหลักคำเมืองภูเขียว, ใบลานที่ 39 หน้า 1 กล่าวว่า “ท้าวเพียชาเนตร (หนังสือหลักคำ) เขียนหนังสือหลักคำผูกหนึ่งพิจารณาเอาเถิดมุกขาทาแสงในท้องแขวงเมืองภูเขียว ตัวใดติดให้ยอตัวใดบ่พอให้หาใส่เอาเทินฯ” (Channawet, 2017)

2) ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึก

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้ในการบันทึกกฎหมายว่ามีจำนวนเท่าไร ดังปรากฏในหลักคำเมืองกาฬสินธุ์, ใบลานที่ 60 หน้า 1 กล่าวว่า “อยู่นี้มีอยู่ 44 ใบแล หนังสือผูกนี้มีอยู่ แปดสิบ 4 ใบไผอย่าเอาไปเลย หนังสือท่านชนนชาสอนและเจ้าเฮย” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกยังปรากฏในพระธรรมศาสตร์, ใบลานที่ 55 หน้า 1 กล่าวว่า “(55/1)ลักษณะไร่นา 1 ลักษณะขโมยลักเข้า 1 ลักษณะเข้ายืม 1 แล/ลักษณะจำจวน 1 ลักษณะซื้อช้างเข้ากัน 1 แลท่านเฮย/ลักษณะไร่นาคาบคาบเกี่ยวกัน 1 แล อยู่ในนี้เบ็ดเสร็จแล มีอยู่ 71 ใบแลฯ” (Channawet, 2017)

3) ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการเน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายนั้นคงอยู่คู่กับบ้านเมืองต่อไป ดังปรากฏในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เมืองขอนแก่น, ใบลานที่ 18 หน้าที่ 1 กล่าวว่า “อย่าให้สีหาสาธุกรรม เสนาอามาสดาแสงนายบ้านท้าวเพีย บ่าวไพร่ ขำกายหมายประกาศไปได้เป็นเด็ดขาดทีเดียว พระภาศคำเมือง ภายนอกเห็ดไว้เป็นเสด (เสร็จ) ต่อไปเมื่อภายหลัง หน้า ตามต่อเท่า 5,000 พระวรราชพุนแล” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายยังปรากฏในอาณาจักรหลักไชย พระไชยเชษฐาธิราช, ใบลานที่ 38 หน้า 2 กล่าวว่า “ให้ไต่ตามนำอาณาจักรหลักคำพระไชยเชษฐาเทราชนี้เทิน ฯ” (Channawet, 2017)

ทั้งนี้ส่วนท้ายของกฎหมายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายยังปรากฏในกฎหมายโบราณ (หลัก คำ), ใบลานที่ 22 หน้า 2 และใบลานที่ 23 หน้า 1-2 กล่าวว่า “ให้รักษาตาดำเมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราช กองธรรมถึงกาลฤดูปีใหม่บอกกันเบิกพลีกรรมบ้านเมืองให้พากันเลี้ยงเทพดาอันรักษาปักตูเมือง 4 ด้าน บ้านเมืองจึงอยู่ชุมกีนเย็นแล ให้รักษาเมือง(23/1)นั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชกองธรรม ให้บอกบ่าวไพร่ทะ หม่อมมอมไอลี้ยงลูกหญิง ลูกชายไว้ ใหญ่บ้านเมืองจึงมีสีมีแสงแล ให้รักษาฝายเมืองนั้นเป็นท้าวพระยานั้นให้ รักษาให้ทศราชกองธรรมให้ตั้งแต่งด่านขุนไว้รักษาฝายแถมแถมกษัตริย์ ข้าเสกศัตรูเขาจึงบ่มาลวงลัดตัดแดน บ้านเมืองแล ให้รักษา(ฝาย) เมืองนั้นเป็นท้าวพระยา (23/2)ให้ทศราชกองธรรม ให้บอกท้าวเพี้ยหนุ่มกุลบุตร ให้ เฝ้าระวังปาทหัตถบาท อย่าได้ขาดจักยามแล ให้รักษา (เงิน) เมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ทศราชกองธรรมให้ รักษาแก้ว 3 ประการอย่าได้ขาด อย่าได้ประมาทกองศีลแลทานแล ให้รักษาปักตูเมืองนี้เป็นท้าวพระยาให้ทศ รากองธรรมอย่าได้กระทำปาณาติบาต (24/1) ให้เว้นจากอบายทั้ง 4 ให้รักษาแก่นเมืองนั้นเป็นท้าวพระยาให้ ทศราชของไพร่ มีสีหนาทหน้าหน้ากองปืนไฟหอแหลมแถมคมไว้ฆ่าลากับกับเมืองข้าเสกศัตรูเขาจึงบ่เข้ามาดู หมิ่นดูแคลนบ้านเมืองแล บทนี้คงสิกขาบทท้าวพระยาทั้ง 4 ทั้ง 8 แล” (Channawet, 2017)

4) ส่วนท้ายที่บอกสถานที่ตรากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการบอกสถานที่ที่ใช้ในการตรากฎหมาย ดังปรากฏในหลักคำเมืองสกลนคร กล่าวว่า “หนังสือท่านเมืองแสนเมืองจัน กรมการเมืองสกลนคร มายังท่านเมืองแสนเมืองจัน กรมการเมือง/หมื่น ด่านนายบ้านนายอำเภอ กองคลังกองกระเวนเกณฑ์ลังค้ายท่านนายฮ้อยคำพ่อ/เขียนที่บ้านบ่อนแขวง/มา แต่เมืองตามโลยะสี่สหัสเมืองเอกเมืองโทเมืองตรีเมืองจัตวา (ลงตราประทับ)” (Channawet, 2017)

5) ส่วนท้ายที่บอก วัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการระบุ วัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้ ดังปรากฏในคัมภีร์โพสะ ราช, ใบลานที่ 23 หน้า 1 กล่าวว่า “โพสราชผูกต้นแล ธิงนาแล้วยามกองงายแล เดือน 3 คีน 6 คำ 7 แลฯ” (Channawet, 2017)

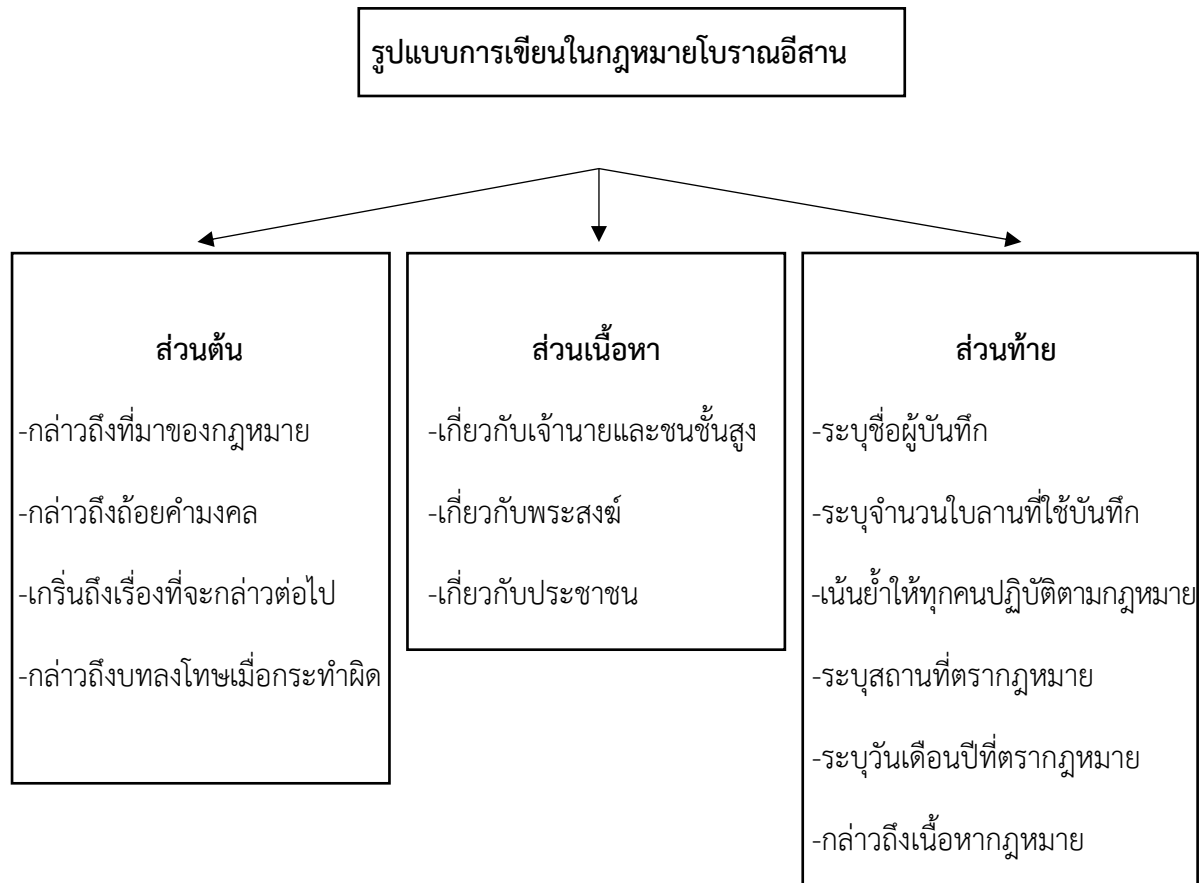
6) ส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย

เป็นส่วนท้ายที่ลงท้ายด้วยการกล่าวถึงเนื้อหาของกฎหมาย ดังปรากฏในหลักคำเมืองร้อยเอ็ด 1 ใบ ลานที่ 29 หน้า 2 และใบลานที่ 30 หน้า 1 กล่าวว่า “อันนี้ บุคคะผู้ใดก็ดีไล่ข้าไล่แทงข้างม้างวควายหมูหมาแล่น เข้าไปตายในไต้ล่างไต้ถุนท่านแล้วให้แบ่งเฮือนท่านเงิน 2 ตำลึง เฝ็งเทียนตามหลัก (30/1)คำ ถ้าบุคคะผู้ใดได้ เสพสมข้างม้างวควายหมูหมาให้ไล่ชั้นตามประดาสัด (บรรดาศักดิ์)ตามหลักหนักแลเบา แต่ชั้นแบ่งนั้นไม่มี ถ้า แลข้างม้างวควายลอดไต้ล่างไต้ถุนชุนเฮือนท่านให้แบ่งเฮือนท่านเงินลาดฮ้อยนึ่ง เทียนหล่มบาทคุนึ่ง เทียนน้อย แปดนึ่ง เฝ็ง 2 บาท แต่เงินเฝ็งนั้นให้ส่งเสียให้....(ข้อความจบเท่านี้)” (Channawet, 2017)

นอกจากนี้ส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมายยังปรากฏในพระธรรมนุญ, ใบลานที่ 53 หน้า 1-2 กล่าว ว่า “อนึ่ง ผู้ใดลักพระราชทรัพย์ก็ดี ติดาบาดเจ็บถึงตายก็ดี ผิดลูกถูกเมียท่านก็ดี ลักสินราชวรก็ดี ท่านให้ว่า

กล่าวที่ท่านอายุตีให้ว่านั้น (53/2) ท่านมิให้เอาสินไหมแก่กันเอง ถ้าสินนั้นมิถึงแสน มิให้ถือโทษแก่เขาเลย ถ้าสินนั้นถึงแสนขึ้นไปมีผู้บังคับเอาสินไหมไซ้ ผู้นั้นละเมิดพระราช (อาชญา) ฯ” (Channawet, 2017)

องค์ความรู้ใหม่

แผนผังที่ 1 ภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษารูปแบบและเนื้อหากฎหมายโบราณอีสาน เป็นการสรุปให้เห็นว่ารูปแบบของกฎหมายโบราณอีสานมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย โดยส่วนต้นพบว่ามีลักษณะการขึ้นต้น 4 ลักษณะ ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท และส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ

อภิปรายผลการวิจัย

กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ส่วนต้นพบว่าการขึ้นต้น 4 ลักษณะ ได้แก่ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมายการขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน ในส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่ระบุวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย ซึ่งให้เห็นถึงความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pitakanothai. (2012) ศึกษาเรื่องท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายล้านนาโบราณ พบว่ามีรูปแบบการเขียนแบ่งได้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณของภาคเหนือและภาคอีสานมีรูปแบบการเขียนที่เหมือนกัน ในส่วนของรายละเอียด ส่วนต้นนั้นมีลักษณะการขึ้นต้นที่แตกต่างกัน เช่น กฎหมายโบราณภาคเหนือจะขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงพระมหากษัตริย์และพระพุทธศาสนา ส่วนของกฎหมายโบราณอีสานจะขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคลเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนเนื้อหามีลักษณะแตกต่างกันเนื่องจากใช้หลักเกณฑ์ในการจำแนกประเภทไม่เหมือนกัน โดย กฎหมายอีสานผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะการใช้งานได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายและชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชน ส่วนกฎหมายโบราณล้านนา พบว่าเนื้อหา 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะเนื้อหาที่ใช้บทบัญญัติทางกฎหมายตัดสินคดีความเพียงอย่างเดียว ลักษณะที่ใช้บทบัญญัติทางกฎหมายและเรื่องเล่าตัดสินคดีความ และลักษณะที่ใช้เรื่องเล่าตัดสินคดีความเพียงอย่างเดียว เป็นที่น่าสังเกตว่าหากแบ่งลักษณะเนื้อหาโดยเกณฑ์เดียวกัน ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยกฎหมายโบราณอีสานก็จะมีลักษณะเนื้อหาที่เป็นเรื่องเล่าและใช้เรื่องเล่าในการตัดสินคดีความเช่นกัน แต่เนื่องจากผู้วิจัยต้องการจะชี้ให้เห็นถึงเรื่องการเมืองการปกครองของสังคมอีสานในช่วงเวลาที่ตรากฎหมายด้วย ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาตามลักษณะการใช้งานของแต่ละชนชั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและภาพสะท้อนถึงความยุติธรรมของผู้มีอำนาจในการตรากฎหมาย สำหรับส่วนท้ายนั้นมีลักษณะเหมือนกันเช่น การลงท้ายด้วยการบอกวันเวลาที่ตรากฎหมาย การลงท้ายด้วยการบอกสถานที่ตรากฎหมาย และการลงท้ายด้วยการบอกชื่อผู้ตรากฎหมาย แสดงให้เห็นถึงธรรมเนียมวิถีปฏิบัติของวรรณกรรมอีสานและวรรณกรรมล้านนาที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงสิ่งแวดล้อม ของสังคมอีสานและสังคมล้านนามีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกัน จึงส่งผลต่อรูปแบบการเขียนกฎหมายของทั้งสองท้องถิ่นให้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้แต่ละท้องถิ่นก็จะมีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้นๆที่แฝงอยู่ในตัวบทกฎหมาย โดยจะสะท้อนความคิด ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สรุป

จากการศึกษารูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานพบว่ากฎหมายโบราณอีสานประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น เนื้อหา และส่วนท้าย โดยส่วนต้นพบว่ามีลักษณะการขึ้นต้น 4 ลักษณะ คือ การขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงที่มาของกฎหมาย การขึ้นต้นด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด โดยพบว่าการขึ้นต้น ด้วยถ้อยคำมงคล การขึ้นต้นด้วยการเกริ่นถึงเรื่องที่จะกล่าวต่อไป และการขึ้นต้นด้วยการกล่าวถึงบทลงโทษเมื่อกระทำความผิด มีจำนวนอย่างละ 5 ฉบับเท่ากัน แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานโดยให้ความสำคัญกับการกล่าวถึงถ้อยคำมงคลเพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็นเนื้อหาต่างๆ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนอีสาน ส่วนเนื้อหาจัดแบ่งเนื้อหาของกฎหมายโบราณอีสานโดยแบ่งตามลักษณะของการใช้งานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับเจ้า หรือชนชั้นสูง เนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับพระสงฆ์ และเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับประชาชนโดยเนื้อหากฎหมายโดยรวมจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับประชาชน จะมีกฎหมายบางฉบับที่มีกฎหมายเกี่ยวกับเจ้านายหรือชนชั้นสูงและพระสงฆ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายส่วนใหญ่มีผลบังคับใช้กับประชาชนเป็นหลัก ส่วนเจ้านายและพระสงฆ์ก็ต้องมีกฎหมายบังคับใช้เหมือนกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ในกรอบระเบียบของสังคมในส่วนท้ายพบว่ามีลักษณะการปิดท้าย 6 ลักษณะ ได้แก่ ส่วนท้ายที่ระบุชื่อของผู้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนใบลานที่ใช้บันทึกกฎหมาย ส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกสถานที่ตรากฎหมาย ส่วนท้ายที่บอกวัน เดือน ปี ที่ตรากฎหมาย และส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมาย ในส่วนท้ายของกฎหมายโบราณอีสานพบว่าส่วนท้ายที่กล่าวถึงเนื้อหากฎหมายมีจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการปิดท้ายของกฎหมายโบราณอีสานผู้จารกฎหมายอาจจารกฎหมายยังไม่เสร็จหรือใบลานขาดหายไปทำให้กฎหมายหลายฉบับต้องปิดท้ายด้วยเนื้อหาของกฎหมายและรองลงมาก็คือส่วนท้ายที่เน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งแท้จริงแล้วส่วนท้ายของกฎหมายโบราณอีสานคงต้องการจะเน้นย้ำให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า กฎหมายโบราณอีสานมีรูปแบบการเขียน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนต้น ส่วนเนื้อหา และส่วนท้าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ โดยนำไปเก็บไว้เพื่อเป็นหลักฐานและให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายโบราณอีสานเพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอีสาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การเปรียบเทียบรูปแบบการเขียนกฎหมายโบราณอีสานกับกฎหมายท้องถิ่นอื่น

2.2 การศึกษาท่วงทำนองการเขียนในกฎหมายโบราณอีสาน

References

- Channawet, C. Transformer. (2017). *Press the ancient sign from ancient documents in the Northeast Isan Institute of Arts and Culture*, Mahasarakham University. Mahasarakham: Apichat Printing.
- Kaewchandee, N. (2017). *The construction of Isan ancient law 2322-2433 B.E.* (Doctor Dissertation). Naresuan University. Pitsanulok.
- Nantachukra, A. (1986). *Isan Historiography: A study of Northeastern Thailand 's Historiographical Traditions Until the Beginning 20th century.* (Master's Thesis). Silpakorn Univesity. Bangkok.
- Pitakanothai, N. (2012). *Styles in the Lanna Ancient Law.* (Master's Thesis). Chiangmai University. Chiang Mai.